

THACHSA

Verenigingsblad IVN Súdwesthoeke



INSTITUUT VOOR NATUUREDUCATIE

IVN laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond
én belangrijk de natuur is

Bestuur

Voorzitter	Ruud Oudega	06-53152059 r.oudega@gmail.com
Secretaris	Anneke Oudega-Gombert	06-51280564 ivnsudwesthoeke@outlook.com
Penningmeester	vacant	
Coördinator	Arnoud van de Ridder	06-30105981 arnoudvanderidder@gmail.com

Coördinatoren werkgroepen en overige taken

Wilde planten	Ria Brouwer	06-13281992 ria2brouwer@gmail.com
Sneek	Betsie Kool	0515-531571 aemkool@ziggo.nl
Vlinders	Wybren Siemensma	0514-603106 w.siemensma@kpnplanet.nl
Vogels	Lolke Veenstra	0514-681610 lolkeveenstra@planet.nl
Web redacteur	Douwe Terpstra	06-38122039 dtaopar@gmail.com
Redactie Thachsa	Ria Brouwer	06-13281992 redactiethachsa@gmail.com
Redactie Nieuwsbrief	Ruud Oudega	06-53152059 r.oudega@gmail.com
Contactpersoon district	Ruud Oudega	06-53152059 r.oudega@gmail.com

Secretariaat: Lutswâl 9, 8564HA Ruigahuizen
mail: ivnsudwesthoeke@outlook.com

Website: www.ivn.nl/afdeling/sudwesthoeke

Facebook: IVN Sudwesthoeke

Lidmaatschap

Lidmaatschap IVN €24,- (of naar keuze €50,- of 80,-) per jaar. Huisgenootleden €7,50 per jaar. Donateurs minimaal €12,50 per jaar. Leden en donateurs ontvangen tweemaal per jaar de THACHSA.

Aanmelden als lid of donateur via <https://doemee.ivn.nl/word-lid>

Adreswijzigingen naar het secretariaat van de afdeling Súdwesthoeke.

De illustraties in deze Thachsa zijn gemaakt door Betty Schellevis-Guldemeester.

Van de redactie

Het is 5 december als ik de laatste hand leg aan deze Thachsa. Een laatste check. Staan alle teksten, foto's en tekeningen erin? Staan de pagina-eindes op de goede plaats? Nog een spellingscontrole erover en tot slot kijkt een kritische meelezer thuis er nog naar. Als alles okay is, gaat de Thachsa op de mail voor Dieuwke Melchers. En die maakt er iedere keer weer een mooi eindresultaat van dat voor de kerst bij je in de bus ligt.



De dagen dat ik met deze 'klus' bezig ben, is het buiten grijs en nat. Er is wat sneeuw gevallen en hier en daar liggen nog restjes. Buiten is het kil en koud. Brrr. Kortom, ik ben geen wintermens.



Als ik stil sta bij wat er op dit moment speelt in de wereld en ook in ons land, dan kan ik daar nog 'kouder' en vooral somber van worden. Oorlogen, het klimaat, de stikstofproblematiek, bodem- en waterverontreiniging (Sminkefeart), de verkiezingsuitslag om maar eens wat te noemen.

Over dat laatste appte ik de donderdag na de verkiezingen met een vriendin. Waarbij zij op een gegeven moment schreef: "Gelukkig zag ik een koppel ganzen overvliegen, schijnt de zon en bloeit de lidcactus."

De natuur biedt troost, hoop en vreugde. En na de winter volgt altijd weer de lente!

In deze Thachsa staan IVN-nieuws, excursie-verslagen, verhalen en natuur belevenissen. Met foto's en de mooie tekeningen van Betty. Op het voorblad een tekening van reeën in de mist, passend bij dit jaargetijde.

Ik wens je veel lees en kijkplezier.

Ria Brouwer
Redactie Thachsa



**INLEVERDATUM KOPIJ VOLGENDE THACHSA
VOOR 12 mei 2024 bij redactiethachsa@gmail.com**

Van de bestuurstafel



Het bestuur kijkt terug op een succesvol verenigingsjaar met volgeboekte excursies en wandelingen met soms meer dan 30 deelnemers en ook 20 nieuwe leden. Als afsluiting van het IVN-jaar namen wij actief deel aan de Gaasterlandse Natuurweek met een kinderactiviteit met schapen, een natuurfotoworkshop en een paddenstoelen excursie. De Groene Markt in het Rijsterbos was weer een knaller met meer dan 10.000 bezoekers (!). Wij vormden in een inspirerende samenwerking met de KNNV en de Vogelwacht de groene/natuur hoek waarbij de Turegluur niet ontbrak.

Als ik dit schrijf komt het regenwater weliswaar voor de zoveelste keer deze maand met bakken uit de hemel, maar dat is goed voor de grond en de bomen. Helaas niet voor een groot deel van de gezonde en heel oude bomen rond de kerk in Oudemirdum. Kennelijk is daar omzagen aantrekkelijker en goedkoper dan wat meer tijd steken in snoeien en onderhoud van de bomen. Er worden weliswaar bomen terug geplant, maar het karakter van de kerk met de begraafplaats met de hoog opgaande bomen is voor de komende 50 jaar weg. En we hebben het dan nog niet eens over de knauw die de biodiversiteit daar heeft gekregen. Zonde.

Wij zijn er ook trots op dat het weer gelukt is om met onze afdeling een Natuurgidsenopleiding te starten. Ruim 30 deelnemers zijn onder leiding van Betty Kooistra en Gosse Haga begonnen aan een twee jaar durende natuurreis. De eerste week van november was de Week van het milieu. Ook hier verbinding; de 30 natuurgidsen-in-opleiding gingen met elkaar in gesprek over de rol van de IVN-er bij milieuvraagstukken en hoe je daar als gids in een groep mee om gaat.



Verbindend waren ook de 15 markten in de regio (al dan niet met de Turegluur) waar de afdeling zich presenteerde. Van Woudsend tot Nijeberkoop en van Hemelum tot Luttelgeest: IVN was erbij om kinderen zich te laten verwonderen over de natuur. En ouders en grootouders ook die na een bezoek aan de kraam naar huis gingen met een zoekkaart over Diersporen, Vogels in de wei en Paddenstoelen.

Die paddenstoelen zijn er volop dit jaar, het wonder van de herfst, en daar doen die regendruppels niets aan af.

Het bestuur wenst u een mooie winter, veel plezier in de natuur en geniet van onze woonomgeving.

Namens het Bestuur,
Arnoud van de Ridder

Foto: Ria Brouwer

Welkom nieuwe leden

Het laatste half jaar hebben zich 18 nieuwe leden gemeld.

Wij heten hen van harte welkom bij onze IVN-afdeling Súdwesthoeke.

Tryntsje Albada, Warns
Maaïke Andela, Workum
Hans van Balen, Oudega (DFM)
Hans-peter Bootsma, Hindeloopen
Heidy Brens, Sneek
Diederick de Goede, Balk
Johannes Herder, Makkum
Tineke Hilverda, Oppenhuizen
Sjoukje Hogeveen, Balk

Dennis Keus, Woudsend
Diety Lohman, Cornwerd
Junte Lohman, Cornwerd
Cor van der Meer, Oppenhuizen
Mireille van der Meer, Burgwerd
Jantsje Spoel, varend
Gea van der Wal, Oudemirdum
Klaske Wijbenga, Bitgum
Josine Wind, Woudsend



Foto: Ria Brouwer

Trouwe leden

Tijdens een openlucht ledenvergadering in de 'Gouden Boaiem' reikte de voorzitter waarderingsspelden voor langdurig lidmaatschap uit aan twee leden van de afdeling.

Wij zijn trots op deze twee belangrijke leden en waarderen hun bijdrage aan de afdeling.



Ines Bergsma (rechts op de foto) is 25 jaar lid van onze IVN afdeling. De eerste Natuurgidsenopleiding in Gaasterland was tevens de start van de IVN afdeling hier. Ines was daarbij en zijn 'afstudeerproject' was een onderzoek in het Wikelerhop samen met fictieve Gerrit de Otter. Dat onderzoek was gericht op de mogelijkheid of de otter vanwege o.a. de waterkwaliteit hier

weer zou kunnen leven. Omrôp Fryslân heeft er toen een film van gemaakt. Ines had de smaak te pakken en realiseerde het landelijke project WATERKANT voor scholen. Met IVN Fryslân gaf hij ook vorm aan de cursus Watergidsen. Hij verzucht dat de projecten nu maar liggen te niksen in de kast, misschien is het wat voor IVN of voor Mar en Klif.

Klaas Ybema is 40 jaar IVN lid, dat begon dus al voor de IVN afdeling bestond. Als er voor de afdeling plantenkennis nodig is die erop aan komt, wordt nooit vergeefs een beroep gedaan op de autodidact Ybema. Klaas is veertig jaar aardrijkskundeleraar geweest, eerst in Workum en later op het Bogerman in Sneek. Bij velen is Klaas bekend vanwege zijn meer dan 50 jaar activiteit als weerman in Friesland. In de jaren tachtig verving hij in vakantietijd weerman Hans de Jong, en later Piet Paulusma bij Omrôp Fryslân. In 2012 nam hij ook de maandelijkse weeroverzichten van Johan Habekothé in de Leeuwarder Courant over.

Ruud Oudega

Foto: Hans van Balen

Natuurgidsenopleiding (NGO) Fryslân 1923 is gestart!

Dertig enthousiaste deelnemers zijn aan de slag om over bijna 2 jaar het diploma natuurgids te halen. De aftrap werd gegeven door Hans van der Werf, de directeur van de Friese Milieu Federatie (FMF). Samenwerken van de groene organisaties werd door hem belicht. Natuurgidsen kunnen niet alleen vrijblijvend naar plantjes en beestjes kijken volgens Van der Werf, maar wij moeten met elkaar ons inzetten om het verlies aan biodiversiteit het hoofd te bieden.

De eerste theorieavonden en de eerste 'buitenlessen' in het Rasterhoffpark hebben al plaats gevonden met een tomeloos enthousiaste groep. De deelnemers hebben allemaal een adoptieterrein uitgezocht om de natuurprocessen gedurende de hele opleiding daar te volgen en te beschrijven. Een stage bij een van de 7 IVN afdelingen in Fryslân hoort ook bij de opleiding evenals een educatief project.

Ruud Oudega



IVN Súdwesthoeke doet weer mee aan de FLORON Eindejaars Plantenjacht

De afdeling Súdwesthoeke van het IVN doet dit jaar voor de vijfde maal mee aan de jaarlijkse winterplantentelling. Samen met FLORON worden de bloeiende winterplanten in kaart gebracht.

Vanaf 25 december tot en met 3 januari kunnen alle plantenliefhebbers in Nederland op zoek gaan naar wilde planten die in de winter bloeien. IVN Súdwesthoeke nam vorig jaar deel op maar liefst 17 locaties in de zuidwestelijke regio van Fryslân. De top 3 bestond uit madeliefje, straatgras en klein kruiskruid met pal daarachter vogelmuur, herderstasje, paarse dovenetel, paardenbloem en duizendblad. IVN en FLORON zijn benieuwd hoeveel verschillende planten er

Mansholt in gang gezette agrarische vernieuwing was in de jaren '70 van de vorige eeuw wel heel succesvol. Daarbij kwam de noodzaak om boeren uit de 'Gouden Boaiem' uit te kopen vanwege de aanleg van een stroomkanaal langs en deels door de polder voor het gemaal in Stavoren. Tel daarbij de kansrijke situatie van een rijke weidevogelstand van het gebied en zo is het vogelreservaat ontstaan.

De belangstelling voor deze ledenexcursie was zo groot dat het voormalig skûtsje 'Us Edse' drie maal moest varen om alle 34 deelnemers vanaf Woudsend over te



zetten naar polder en vogelreservaat de 'Gouden Boaiem'. Een aantal leden die wat minder goed ter been zijn, nam de gelegenheid te baat om aan een excursie deel te nemen met varen als alternatief voor wandelen. Hoewel de weidevogels hun seizoen er al op hadden zitten, werd de gevarieerde wandeling door het extensief beweidde gebied onder leiding van Pytsje Bokma

zeker gewaardeerd. Een tweede groep startte bij de boerderij aan de Rakken. Klaas Bokma sr. toonde zich een aimabele gastheer om zijn stelpboerderij te laten zien met als speciale attractie de kerkuilen in de schuur. De jongen waren vlieg oefeningen aan het doen in de lege 'gollen' (hooivakken).

De drie groepen verzamelden zich bij de bijzondere loopstal van Siebe Klaas en Pytsje waar de moderne vormgeving in de vorm van een grote paraplu gecombineerd is met de traditionele potstal methode om droge ruwe mest te krijgen.

De beloofde attractie om het plas-dras gebied bij de Draeisleat te bezoeken kwam niet zo goed uit de verf omdat het zicht ontnomen werd door een manshoge rietkraag. Het spotten van de eerder waargenomen steltlopers en lepelaars moesten wij aan onze neus voorbij laten gaan.

Bij het koffiedrinken werd het biologisch dynamisch boeren uitgelegd en werden Ines Bergsma en Klaas Ybema in het zonnetje gezet vanwege hun langdurig IVN lidmaatschap van 25 respectievelijk 40 jaar (zie ook elders in deze Thachsa). Voor de terugtocht waren weer verschillende vaarbeurten nodig. De excursie met vooral landschappelijke en cultuurhistorische aspecten viel blijkens de vele reacties, erg goed in de smaak.

Ruud Oudega
Foto: Gwendy Wevers

Excursie naar De Dollen op 23 juni 2023

De Dollen is een Veenmosrietlandje dat aan het einde van de Wide Rien ligt, vlak bij It Swin. Veenmosrietland is een fase in de successie van open water - rietland - verlanding met o.a. krabbenscheer - veenvorming door veenmossen - met als eindfase vochtige heide bij beweiding of berkenbroekbos als het gebied aan zijn lot wordt overgelaten. Dit veenmosrietland komt maar weinig voor in Nederland en zelfs in Europa. Wij prijzen ons dan ook gelukkig dat Staatsbosbeheer (SBB) toestemming geeft voor een jaarlijkse excursie naar dit bijzondere gebied. De naam De Dollen verwijst volgens enkele oudere Harichsters naar de het 'dollen' naar turf in vroeger tijd in dit gebied. Zij herinneren zich ook dat tot 1940 vrachtscheepjes door de Rien voeren met terpmodder voor verbetering van de vruchtbaarheid van het land.

De excursie startte met een gemakkelijke wandeling over de pas gemaaide kade. De roerdomp liet zich direct al horen en de rietvogels - blauwborst, kleine karekiet, rietgors en fitis - waren present. Met enig zoeken van de excursieleiders werd de doorgang gevonden door het manshoge riet naar het veenmosrietland.



a

De vegetatie bestaat daar uit een dicht dek van veenmos met een ijle rietbegroeiing, veel kam- en moerasvaren, kale jonker, moerasrolklaver en een enkele orchidee.

Hier en daar dreigde het halen van natte voeten omdat de met water gevulde greppels niet goed zichtbaar waren in de begroeiing. Het waterpeil wordt hoog gehouden om de verdroging van het veenmos te voorkomen. Ondanks de langdurige droogte (5 weken niet geregend) lukt dat uitstekend. Een deelnemer uit Harich wist te vertellen dat een rietsnijder zorgt voor het openhouden van de slootjes om het riet te laten gedijen. Deze eeuwenoude vakkennis zorgt ook voor passend natuurbeheer. Hier en daar is al stevig broekbos aanwezig en wij zijn benieuwd hoe SBB de jonge berken en wilgen in toom gaat houden.

De terugtocht ging weer over de goed begaanbare kade die een scherpe scheiding vormt van het moerasgebied en de omringende graslanden. De kerk en de woningen van Harich op slechts enkele kilometers afstand versterken het contrast van de bewoonde wereld met het overgebleven moerasgebied van De Dollen.

Ruud en Anneke Oudega

Foto: Wjytske Heida

Wat sykje wij?

25 juny: plante ekskurzje nei De Flearen en De Wide Poel



Wat zoeken jullie, frege in freondin oan mij, doe't se dizze foto seach. Elk siket wat oars, mar yn syn algemienens sykje wij tink ik twa dingen. Yn it earste plak planten dy't je net faak sjogge, dy't je kinne en herkenne, en dêr't je sin oan ha om dy wer te sjen. Neat moaier as it feest der herkenning. Of is dochs ien ding noch moaier? Nammentlik in plant te sjen dy't je noch noait earder sjoen ha? Sa seagen wij hjir bijgelyks de wateraardbei en it tandjesgras. Ik socht trouwens net, want hie de ear de soarten noteare te meien foar de ynventarisasje foar Tineke de Vries fan De Flearen en foar Staatsbosbeheer fan Wibe Poel. At de gidsen Klaas Ybema en Ronald Schouten ien kear los binne, ha je gelok at je har al skriuwend bijhâlde kinne.

Mar tuskentroch even oer de greiden sjen, kin fansels altiten. Wat wie it dêr fijn en rom en wiid en pronkmoei yn de waarme simmermoarn.

Baukje Miedema

Foto: Baukje Miedema

Excursie Warkumer Nijlân op 30 juli 2023

De belangstelling voor een bezoekje aan deze normaal niet toegankelijke botanische parel van onze Zuidwesthoek was groot. Ruud en Anneke zagen zich genooddaakt de deelnemers op te delen in subgroepje en nog een middagexcursie toe te voegen om iedereen gelegenheid te bieden van dit gebied te genieten. Onder enigszins dreigende luchten gingen we op pad. Gelukkig hebben we het op een enkele spetter na droog gehouden (althans, de ochtendexcursie).

Ruud nam ons tijdens onze wandeling over de Lieuwe Klaezes Leane mee in de geschiedenis van het gebied. Op de dijk hadden we een mooi uitzicht over het gebied en zagen we de botanische hotspot al liggen. In de vaart achter ons



hoorden en zagen we de mooi gestreepte kuikens van de fuut bedelen om voedsel. Na een stukje terug te zijn gelopen, kwamen we bij ons eigenlijke excursiedoel. Bij het hek zagen we de typische vegetatie die het gevolg is van een regelmatige concentratie van vee, een zogenaamde tredvegetatie. Deze is ook bekend van de Fryske jister. Varkensgras, straatgras en schijfkamille zijn voorbeelden van de

planten die aangetreden en voedselrijke grond prefereren. De eerste twee heten dan ook in het Frysk jistergers.

Een schrill contrast met wat ons een stukje verderop te wachten stond: blauwgrasland, ons eigenlijke excursiedoel. Ruud vroeg ons zoveel mogelijk achter elkaar aan te lopen om de kwetsbare vegetatie te ontzien. Al lopend kwamen we de ene bijzonderheid na de andere tegen.

Mooie plekjes met uitbundig geelbloeiende heelblaadjes, padderus, kale jonker en veel bevertjes (trilgras).

Door de ontstaansgeschiedenis (aangeslibd land) is de bodem buitengewoon gevarieerd met veel gradiënten en zoute kwel bovendien. Door al die verschillende overgangen van droog naar nat, zuur naar kalkrijk, zoet naar zout (relict uit



Zuiderzeetijd), is de variatie groot, en dat weerspiegelt zich in de soortenrijkdom. Zo was goed zichtbaar dat op enig moment de grassoorten het veld ruimden voor zeggesoorten. En niet de eerste de beste. Er staat buitengewoon veel blonde zegge, een Rode Lijstsoort met de status bedreigd. Maar ook blauwe zegge en ongetwijfeld nog andere zeggesoorten. Voeg daar soorten aan toe als zilt torkruid, harlekijn (de grootste vindplaats op het vasteland!) en blaasjeskruid en menig botanicus krijgt rode oortjes.

Bruine uitgebloeide stengels stelden ons aanvankelijk voor een raadsel. Het bleek de tweejarige vorm van moeraskartelblad te zijn. Heel bijzonder is dat ook de eenjarige vorm hier aanwezig is en nu bloeide.

Moeraskartelblad heeft nog meer trucs: het is een parasiet en daardoor waren de waardplanten (zeggen) er omheen een stuk lager en minder vitaal dan verderop.



Tevreden namen we afscheid van elkaar en keerden huiswaarts om verder te genieten van een relatief koele zomerse dag met een enkele

bui. In deze tijd van klimaatverstoring genieten we daar toch meer van dan vroeger. We weten inmiddels maar al te goed wat droogte en hitte inhoudt. Alles is relatief

Ronald Schouten

Foto's: Ria Brouwer

Verslag excursie vogeltrek It Swin

Dit verslag is gebaseerd op het stageverslag dat Johannes Herder maakte voor de Natuurgidsen Opleiding IVN. Namens de redactie van de Thachsa: dank dat we dit verslag voor de Thachsa mochten gebruiken.

Het gebied

It Swin is een poldermeer van 115 ha groot en ligt aan de rand van Gaasterland tussen Harich en Elahuizen. Het bestaat voor een groot deel uit water met moerassige rietvelden en ligt tussen boereland. Een prachtig gebied.

Mededeelnemers die hier vaker komen vertellen dat ze hier vaak alleen lopen. Een gebied voor de rustzoekers onder ons. Sytse vertelt dat de bovenkant van de toren van Elahuizen net zo hoog is als de voet van de toren van Harich. Dit geeft aan dat er flink hoogteverschil is in het gebied. It Swin ligt erg laag waardoor het water er op een natuurlijke manier naar toe stroomt. Het gebied is deels wel omdijkt om het water binnen te houden. Het omringende grasland ligt zelfs nog lager. Aan de noordwestkant is een ecologische (water) verbingszone tot stand gebracht naar de Fluessen.



Veen

Sytse komt met een krat met veengrond aanzetten en laat ons zien dat veen uit plantenresten bestaat. In de omgeving van It Swin bestaat de bodem voornamelijk uit veen. Veen heeft water nodig. Door de verlaging van het grondwaterpeil (noodzakelijk voor met name de intensieve veehouderij) komt het veen in contact met zuurstof waardoor er oxidatie (lees verrotting) plaatsvindt. Hierdoor daalt de bodem. Wanneer de veenlaag b.v. slechts een halve meter dik is dan is het probleem niet zo groot, wanneer de veenlaag echter meters dik is krijgen we een serieus probleem. Bodemdaling die heeft plaatsgevonden kan niet worden hersteld, gebouwen

kunnen verzakken en er ontstaat een soort badkuip waar het water naar toe loopt. Een deel van de rietvelden wordt jaarlijks gemaaid. We lopen een van deze velden op waar je merkt dat de bodem uit veen bestaat. De bodem “golft” als je erop loopt. Het is erg drassig en nat.

Sytse plukt een dot veenmos en legt uit dat het veenmos aan de bovenkant naar het licht groeit (kleur mosgroen) aan de onderkant sterft het mos af (kleur geel) waardoor er veen ontstaat.



Zo krijg je een beeld hoe het veen (langzaam) ontstaat en hoe langt het duurt dat je een meter dikke veen laag krijgt. Indrukwekkend!

Waarnemingen wild

Een 5-tal veldreeën, pootafdrukken reeën in de zachte bodem en keutels, reeënspoor in het riet. Diverse muizenholletjes in de omringende dijk, braakballen van roofvogels, vossenkeutel.

Waarnemingen vogels:

Groepen van vliegende en zwemmende smienten, grazende en zwemmende kolganzen, kieviten, goudplevieren en kuifeenden. Klein groepje slobbeenden, meerdere bruine kiekendieven en 1 grauwe kiekendief, 2 buizerds. Meerdere blauwe reigers en een aantal zilverreigers (kleine). 1 opvliegende roerdomp, 1 x tjing tjing van een baardmannetje, 1x roep waterral, meerdere mantel- en stormmeeuwen, spreeuwen.



Verder zeer uitbundig aanwezige parasolzwammen.

Johannes Herder
Foto's Johannes Herder

Werkgroep Vlinders: Vlinderexcursie Gaasterland van 27 mei 2023

Het was geen best vlinderweer op de dagen voorafgaand aan de geplande excursie in Gaasterland, maar gelukkig keerde het tij op zaterdag en kon de excursie doorgaan.

Plaats van samenkomst was de Natuurschuur van Staatsbosbeheer in Oudemirdum. Daar waren rond twee uur twintig leden van de vlinderwerkgroep Friesland aanwezig. Boswachter Marjon Kommer ontving ons met koffie en koek en dat werd zeer gewaardeerd.

Daarna vertrokken we naar het Oudemirdumerklif. Een bijzonder terrein dat beheerd wordt door Natuurmonumenten. We zagen veel kruisdistels en enkele rietorchissen. Ook groeit hier het zeldzame handjesgras, maar dat is aan onze

aandacht ontsnapt, omdat ónze aandacht natuurlijk vooral uitging naar de vlinders. We liepen een deel van de monitoringroute die onze gids Wybren Siemensma ongeveer 30 jaar geleden samen met Kars Veling van de Vlinderstichting heeft uitgezet.



De laatste 3 jaar wordt de route gelopen door Sytse Bouwhuis. Hij meldde onlangs dat er dit jaar maar 300 vlinders op de route zijn geteld. Voor deze route een heel slecht resultaat. Een lichtpuntje was de terugkeer van het hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*). We hebben er deze middag twee gezien. Verder de bekende algemene soorten: dagpauwoog (1), atalanta (1),

citroenvlinder (1), klein geaderd witje (1), klein koolwitje (2), groot koolwitje (1), oranjetipje (1), kleine vuurvlinder (4), bont zandoogje (1) en icarusblauwtje (5). Leuk om nog te vermelden dat we een atalanta haar eitjes zagen afzetten.

Wat macro nachtvlinders betreft zagen we drie soorten spanners: de melkwitte zomervlinder (*Jodis lactearia*), de schijnvierbandspanner (*Xanthorhoe spadicearia*) en zes gestreepte goudbandspanners (*Camptogramma bilineata*). Verder een gamma-uil (*Autographa gamma*) en een eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea*). Van de kleine wintervlinder (*Operophtera brumata*) en de grote beer (*Arctia caja*) werden rupsen gezien. Onderaan de rand van het klif, waar veel meidoorns en sleedoorns staan, vlogen veel meidoornstippelmotten (*Yponomeuta padella*). De andere micro's die we aantroffen waren de gewone grasmot (*Chrysoteuchia culmella*) en de vroege grasmot (*Crambus lathoniellus*).



Rond een uur of zes begaven we ons naar Oudemirdum om daar op het terras van het dorpshuis eerst onze dorst te lessen en vervolgens de inwendige mens te versterken.

Voor de avondexcursie besloten we onze lampen en lakens op te stellen aan de Houtwal en de Kooilaan in het bos Elfbergen. Dit is een gevarieerd terrein met zowel naald- als loofhout. De weersomstandigheden waren vrij gunstig en daardoor vingen we een mooi aantal soorten: 83 macro's en 37 micro's. Leuke waarnemingen bij de spanners waren de vierkantspikkelspanner (Paradarisa consonaria) die op bijna alle lakens verscheen. Deze soort doet het dit jaar opvallend goed in Gaasterland. Verder zagen we nog de loofboomdwergspanner (Eupithecia exigua) en het lindeherculesje (Selenia lunularia). Bij de micro's zijn twee soorten vermeldenswaard. Van de familie van bladrollers moet genoemd worden de gezoneerde oogbladroller (Epinotia fraternana) en van de familie van de grasmotten de haagbeukmot (Agrotera nemoralis).

Abel Jagersma

Foto's: Ria Brouwer

19 july2023: Utstapke Plantewurkgroep Fiedselbosk yn Emmeloord en natoer yn Rûgehuzen

Wat in ôfwikseljend útstapke hienen wij dit jier. In Fiedselbosk, dat is foar in grut part kultuer en Ruud en Anneke ha it lân om har wente hielendal troch de natoer feroverye litten.

Fiedselbos Emmeloord: organisaasje



Ik hie sein dat wij ek wol benijd wienen nei de organisaasje, en dat wie goed trochkommen. We witte fan kop ta tean hoe't it Voedselbos yn Emmeloord ta stân kommen is. Belangrike eleminten om je drok oer te meitsjen neffens koördinator Digni van den Dries: jild en frijwilligers. Je moatte it hawwe fan in goeie sfear bij it

wurkjen. Frijwilligers ha je fansels fan donkergrien oant ljochtgrien. Dat akkordearret net altiten mei elkoar. Wês dêryn in bytsje praktysk. It moaiste is wol dat elk gelegenheid krijt om datjinge te dwaan dêr't it hert fol fan is. Soargje dus dat se dat dwaan kinne.

Fiedselbos Emmeloord: beplanting

De Stichting ‘Pioniers van de toekomst’ hat yn de mande mei oare organisaasjes fan de gemeente 6 ha bestaand bosk krigen. Stikken dêrfan binne roaid of op‘e nij ynplante



mei fruitbeammen en struken. Digni en Louis Backx fan it bestjoer ha ús rûnlieden. Yn it besteande bosk is no in hoeke strokenteelt, in hôf mei heechstam fruitbeammen, in krûdepaad, in stûnzetûn, in bijestâl, ensfh. Se ha ek in keuken dêr’t de workshops jûn wurde oer wat je foar lekkers meitsje kinne fan de rispinge. It algheiele idee is minsken te ynspirearjen en ynformearjen. It fiedselbosk is dus ek iepen foar publyk, minsken meie ek foar eigen gebrûk plukke.

In kanttekening



- 1 Hoogstamboomgaard
- 2 Vijver
- 3 Kruidenpad
- 4 Strokenteelt
- 5 Bijenstal
- 6 Stinzentuin
- Amandel
- Appel
- Braam
- Kers
- Kweepeer

Wij fûnen it ek ynspirearjend, mar hienen wol in kanttekening. We wienen nijsgjirrich nei de opset, nei it beplantingsplan fan sa’n fiedselbos. Hoe’t je it sa opsette kinne dat je net folle wurk ha

en der wol wat mei bedije kinne. Of in soad minsken fiedzje. Hjir is it grutste part gewoan bosk, mei wat aardichheden der tusken yn. En der is gjin winstdoel. Hartstikke leuk om yn te rinnen, mar foar in antwurd op ús fragen sille wij ús yn de takomst noch ris fierder orientearje moatte.

Op ekskurzje bij Ruud en Anneke yn Rûgehuzen

Tsjonge wat wenje sij dêr moai en wat ha se in war dien om de natoer dêr kânsen te bieden.



Dat kinne lytsere maatregels wêze, bijgelyks it graven fan in greppel. Dat soarget drekt foar in oare biotoop en kânsen foar in ferskaat oan blommen en bisten. Dat kin ek gruttere maatregels wêze, lykas it oanlizzen fan in fiver. En at bliken docht dat dy net skjîn bliuwt, soargje foar

trochstreaming nei in sleat mei in mûne dy't it wetter rûnkomt.

Bij de rânen fan de fiver ûntstiet in totaal oare fegetaasje as yn it gewoane lân. Je komme dêr sels stijve ogentroost en zonnedauw tsjin. Wat in fijne ûntwikkeling. Hast net te sizzen wat fijner wie, fan gedachten wikselje ûnder al it lekkere iten dat wij dêr foarset krigen, of omrinne om dat moaie hiem. Ruud hat in list fan alle planten, op te freegjen foar de leafhawwers.

Baukje Miedema

Foto's: Baukje Miedema

Utstapke Plantewurkgroep nei de doarpstún De Griene Poarte 16 augustus



De Griene Poarte, it is in lust foar it each, at je der lâns fytse. Al dy prachtige frisse grienten, en krûden, mei rûnom der tuskenyn blommen. It is ek in pronkstik út de loft wei sjoen. Hjirboppe de foto fan de tún mei it blommepatroan en de rûne perkjes as flinters dertusken. ‘Natuurlijk samen tuinieren’, is it motto, en dat is ek te sjen.

Gwendy Wevers fan de plantewurkgroep is de koördinator fan ‘De bloeiende dorpstuin’ fan De Griene Poarte, dy't hiel tapaslik in plak krigen hat yn de blomblêden. In part is dit jier op har ynstigaasje oanplante mei ynheemske blommen, mar rûnom komme earder siedde of spontane blommen op, dy't se graach op namme ha wol. Se hat ús útnûge foar in rûnlieding en in

ynventarisaasje. In win-win sitewaasje, tocht Gwendy. IVN sjocht de tún, en de Griene Poarte wit dêrnei wat der oan planten stiet.

We binne bang dat de winst benammen oan ús kant siet. We binne trakteard op hearlike cake en sop. We ha in wiidweidige rûnlieding hân. Gwendy hie in kwis foar ús makke, om yn de kunde te kommen mei it blommeperk. En we ha leau ik oer net ien ûnbekende plant útslútsel jûn. Gwendy prakkesearret der dus oer ús fan 't maitiid noch in kear út te nûgjen. Hoe dan ek, tige tank oan Gwendy en de Griene Poarte foar de geweldige ûntfangst.

Foar wa't de tún net kin, je kinne der op elk oere hinne, it is hiel bot de muoite wurch. En nim de lekkerste farskste grienten, krûden of blommen foar in bytsje jild mei nei hûs.



Baukje Miedema
Foto's Baukje Miedema

Excursie van de Plantenwerkgroep naar het Boukeboskje in Wikel

Op woensdagavond 23 september 2023 om 19.00 uur stonden we met ca. 15 personen klaar om het Boukeboskje van Sytse en Jos Bouwhuis, gelegen tegenover hun huis in Wikel, te bezoeken.

Sytse zelf nam de leiding op zich en begon met te vertellen hoe het stukje bos (destijds in handen van Staatsbosbeheer) in hun bezit is gekomen. Zij bezaten een stukje bos van min of meer dezelfde omvang (ca. 1,5 ha) in Sondel, ooit uit een erfenis verkregen. Met name vanwege het verschil in afstand van hun huis tot het bos in Sondel en tot dit bos op loopafstand, ontstond het idee om met Staatsbosbeheer tot een ruil te komen. Hoewel de onderhandelingen aanvankelijk stroef verliepen, zijn beide partijen uiteindelijk toch tot een akkoord gekomen.

Het pas verworven bos was behoorlijk overwoekerd en verwaarloosd dus Sytse kon direct aan de slag met de kettingzaag en kniptang. De woekerende bramenstruiken werden opgeruimd, maar ook een ruim aantal bomen werd



afgezaagd. Zo creëerde hij open plekken waardoor er kansen ontstonden voor nieuwe soorten. De werkzaamheden waren soms zo rigoureuus, dat Jos op een gegeven moment het vertrouwen verloor dat alles goed ging komen. Maar Sytse had een plan..... en hij ging door! Met wat we vanavond gezien hebben, kunnen we niet anders concluderen dan dat het plan méér dan geslaagd is.

Het is Sytse zijn wens om een zo groot mogelijke variëteit aan bomen, struiken, heesters en planten te krijgen. We zien o.a. eiken, lindes, hulst, vuilboom,

kardinaalshoed, een walnotenboom en een tulpenboom. De laatste twee zijn geplant ter gelegenheid van de geboorte van twee van de kleinkinderen en zo staan er elders in het bos nog twee geboortebomen. Een deel van de bomen bestaat uit de oude begroeiing en natuurlijke vermeerdering hiervan, een ander deel is gekocht en weer een ander deel is geschonken door bijvoorbeeld buurtbewoners die op deze wijze hun dank uit willen spreken voor het feit dat zij en hun kinderen van het stukje bos gebruik mogen maken. Het bos is overigens voor een ieder vrij toegankelijk.

De beplanting doet het uitermate goed en volgens Sytse komt dat omdat het perceel ooit in gebruik is geweest als weiland (met bemesting!) en in de ruilverkaveling in bos is veranderd. De vegetatie kan nog steeds putten uit een destijds vruchtbaar gemaakte bodem.

Achter in het bos is een grote vijver gegraven waar spontaan lisdodde en zwanenbloem is opgekomen in het water en waar o.a. blauw glidkruid en gagel langs de rand groeien. In de vijver is ook een schiereilandje aangelegd voor de jeugd om hen de mogelijkheid te bieden om met schepnetjes e.d. deze waterwereld te ontdekken. De vrijgekomen aarde is als een soort van wal rondom het perceel gestort en daarna ook beplant.

Langs het pad aan de buitenkant zijn mooie stukjes schraalgrasland, die niet of heel weinig gemaaid worden. Hier groeit o.a. grasklokje, muizenoortje en zandblauwtje.

Sytse heeft ook bouwkundige kwaliteiten en die toont hij op diverse plekken in het bos. Hij heeft zich daarbij laten inspireren door de ideeën van Louis Le Roy over onze omgang met de natuur: de mens moet de natuur niet beheersen maar moet samenwerken met haar groeikracht.

Prachtige muren, allemaal van oude stenen opgebouwd en als klap op de vuurpijl een toren waar naar boven toe een draaiing in zit (zie foto). Een ideale plek voor insecten en ook voor vogels want hij heeft er een aantal nestkastjes ingebouwd.

Teruggekomen bij het huis staat de koffie/thee voor ons klaar en kunnen we genietend hiervan nog even gezellig na kletsen. Allen bewonderen Sytse voor de geweldige prestatie die hij hier geleverd heeft en het resultaat dat hij heeft bereikt. Namens de Plantenwerkgroep bedankt Baukje hem voor de gastvrijheid en de interessante uitleg en vol nieuwe indrukken keert een ieder huiswaarts.

Tryntsje Otter

Foto: Baukje Miedema



Nieuwe coördinator voor de Plantenwerkgroep

Bij de Plantenwerkgroep heeft een wisseling van de wacht plaats gevonden.

Baukje Miedema heeft vanaf het voorjaar 2019 met veel enthousiasme en initiatief leiding gegeven aan deze grootste werkgroep van onze afdeling. Baukje zet er een punt achter, ik citeer uit haar mailbericht:

Goeie allegearre,

Jonges, ik ha it te drok hân de ôfrûne tiid, de ôfrûne simmer benammen. Dat ik ha omsjoen nei in ferfanger foar de koördinaasje fan de plantenwerkgroep. Sa bedarre ik as earste mei dy fraach bij Ria, mei't wij eins al in soad dingen mei inoar oerleinen. En ik wie en bin sa bliid as in protter dat Ria it dwaan wol. (..)

Mei freonlike groetnis,

Baukje



Wij zijn heel blij dat Ria het stokje over heeft genomen. Ria is van alle markten thuis en heeft alle facetten van de afdeling al eens bij de hand gehad: bestuur, PR, communicatie, Thachsa, en neemt nu de coördinatie van de Plantenwerkgroep over.

Bedankt Baukje, veel succes Ria.

Ruud Oudega,
voorzitter IVN afd. Súdwesthoeke

Bewogen jaar voor Turegluur

Dit jaar was het negende seizoen dat ik samen met de Turegluur naar markten, fairs, bijeenkomsten en festivals ben gegaan. In 2024 is er dus een jubileum van 10 jaar. Toen ik in 2014 startte met de Natuurgidsenopleiding was het al vrij snel duidelijk dat De Turegluur mijn educatief project zou worden en dat de naam Turegluur een begrip zou worden in de regio.

Dat werd begin juni 2023 nog eens versterkt toen ik een ongeluk had met de Turegluur na een bezoek aan de streekmarkt in Hemelum. Het resultaat was een auto total-loss, een Turegluur bewogen ondersteboven en een kapotte inhoud van schilderijen en opgezette dieren. Het was Ruud Oudega die zich ontfermde over de Turegluur en hoe nu verder. Samen met mijn vriendin Annemiek hebben we besloten om verder te gaan met de Turegluur, maar met veel minder inhoud en



materiaal, omdat de Turegluur eigenlijk ook te zwaar was. En zo werd het toch nog een mooi jaar met 16 bijeenkomsten in Woudsend (zomermarkten 7x), Hemelum streekmarkt (3x), Eernewoude (dag van het Nationaal Park, Nijeberkoop (Broedfestival), uitfestival op 9 september in Balk, de streekmarkt in Oudemirdum en uiteraard de Groene markt in het Rijsterbos.

Door het ongeluk hebben we niet op elke markt gestaan met de Turegluur, maar we waren op elke bijeenkomst wel duidelijk aanwezig en hebben de IVN-boodschap kunnen uitdragen. Zeker is wel dat we in 2024 doorgaan met het bezoeken van markten en met de Turegluur, maar niet meer met zoveel spullen;

we willen iets meer gaan doen met spelletjes en kinderen. Hoe dat gaat uitpakken weten we nog niet, maar het zal de streek zeker niet ontgaan dat we volgend jaar 10 jaar bestaan.

Arnoud van de Ridder

Fûgel-kommunikaasje

Tsjinoer ús hús, oan de oare kant fan it paad der't wy oan wenje, stiet in âld, wat ferfallen boerespultsje mei der efter in kas, ek âld en noch mear yn ferfal. Yn de kas stiet in âlde drúf. De kas is net mear tagonklik omdat de drúf, dy net mear ûnderhâlden wurdt, alle romte yn de kas opeaske hat. Derneist lizze der gefaarlike grutte stikken glês yn. Ik ha der al in pear kear omskarrele en opmurken dat der noch wol druven oan de útgroeide strûk siet. Mar ik koe der net bykomme.

Op in dei seach ik yn' t jûnskof twa protters op it dak fan de kas sitten. Se fleagen om de kas hinne en no en dan gongen se deryn. Se wienen dúdlik de boel oan it ferkennen.

No komt it: de oare deis, it wie noch mar krekt ljocht, hearde ik in protte protter-getsjotter. Ik seach nei bûten en myn mûle foel iepen; wol twahûndert protters sieten by de kas. Op it dak en yn de kas, it like of se inoar ôfwikseljen. Mei in goed oere wie de saak beslikke, alle druven wiene ferdwûn.



No moat ik hast wol fêststelle dan de twa protter harren maten ynljochte hawwe oer it lekkere iten dat der klear hinget. Unbaatsuchtich de bût diele, wat kinne wy minsken toch in bulte fan de protters leare.

Sieger Schotanus

Foto's: Jan Tijssma

Ik kan het niet laten.....

om de aandacht te vestigen op een bijzonder natuurgidsje over “spinnen, wantsen en sweefmiggen” geschreven door Sake P. Roodbergen. Van elke groep benoemt hij 50 lidpotigen. In prachtig Fries beschrijft hij van de spinnen en wantsen algemeenheden en wat hun leefgebied is. Over de sweefmiggen geeft hij nog wat meer informatie, gelukkig voor mij want onderscheid de hommelswefmich maar eens van al die andere “bontjasjes”. De foto’s, door vier fotografen en de schrijver gemaakt, zijn heel duidelijk en in de meeste gevallen flink vergroot zodat b.v. de bastmarpissa eh..... angstaanjagend is!



De mooie en eerlijke (!) beschrijving van de hierige springspin (ook niet zo aaibaar) stelt gerust: zij meet maar 4,5 tot 6 mm, it mantsje is wat lytser. Maar toch: “de hierige springspin komt somtiden yn’e hûs”.

Roodbergen vermeldt ook de teruggang van deze lidpotigen en benoemt de oorzaken (onderzoeken), verwijst naar literatuur zoals Silent Spring (1962). Wie heeft het niet in de

boekenkast staan! En naar Dave Goulson: Silent Earth; averting the insect apocalypse (2021).

Maar hij schrijft ook over hoop: over boeren en wetenschappers die in de Ooijpolder bij Nijmegen samenwerken om hagen terug in het landschap te brengen, over de samenwerkende organisaties in Friesland om de biodiversiteit te bewaren en te versterken en wat we persoonlijk kunnen bijdragen (waarneming), nergens saai, je *blijft* lezen én je verwonderen! Naar mijn mening een echt bûsboekje. Te koop, maar ook te leen in de bibliotheek.

Betty Schellevis-Guldemeester

Spinnen, Wantsen en Sweefmiggen

Sake P. Roodbergen

ISBN/EAN 978 949 205 2919

Uitg.: Wijdemeer Dokkum 2023



De Flessenlikker

De jeugd weet bij dit woord amper waar ik het over heb. In onze tijd was de flessenlikker een normaal attribuut in een huishouding. Karnemelkse pap oftewel sùpenbrij was dagelijkse kost. Later deed ook yoghurt zijn intrede en vla, maar dat was luxe. De flessen zonder etiket, hadden een brede hals die je met een flessenlikker schoon kon maken zodat er geen drup verloren ging. Maar waren wij met zo'n likker nou ouderwets, zuinig of juist modern?



Onze gast Silvia, afkomstig van Italië gaf ons het antwoord. Het gebeurde tijdens een wonderlijke conversatie bij ons aan tafel op het moment dat we aan het nagerecht zouden beginnen. Terwijl ik bezig was met het zorgvuldige uitknippen van een yoghurtpak werd ik geobserveerd door de tafelenoten, waaronder nog enkele andere gasten. De gekscherende opmerking van zoon Age, dat ik zuinig, of zelfs een 'deune bliksum' zou zijn, was voor mij aanleiding om iets uit te leggen over de flessenlikker van destijds. Ik probeerde op mijn beste Engels aan Silvia uit te leggen hoe dit werkte. Dat was lastig, alleen het woord al! Flessenlikker, hoe zeg je dat in het Engels? Er werd gelachen en

ik werd amper serieus genomen. Er volgde een soort mini college, een heel verhaal van mijn kant over het hoe en waarom van dit attribuut dat wij gebruikten en dat geen drup verloren deed gaan. Maar of je dan zuinig bent?

Silvia had het begrepen, zij vatte mijn verhaal samen in één woord: Sustainable! Of te wel duurzaam en dus helemaal van deze tijd.

Het is net als de manier waarop mijn mem vroeger de was droogde. Ze deed dit met wind en zonenergie. Hoe? Nou gewoon, ze hing de was aan de lijn als het weer gunstig was. En zo doen wij dit heden ten dage nog. Ouderwets of progressief?

Sytse Bouwhuis

Boeren in It Heidenskip

Dinsdag 14 november, in de week voor de Tweede Kamer verkiezingen, stond in de Leeuwarder Courant een artikel over boeren in It Heidenskip en de komende verkiezingen. Naast verschillende boeren –van raai grasboeren tot biologische boeren – kwam ook IVN-lid Janke van den Herberg aan het woord als niet-boer, vanwege haar betrokkenheid bij de natuur. In overleg met Janke lees je hieronder het stukje uit de Leeuwarder Courant. Ook op deze manier kan je als IVN-er opkomen voor de natuur!



Janke van der Herberg (74) heeft toen de protestborden in de landerijen opdoken, vaak gedacht om ook een plakkaat achter het raam te plakken van haar verbouwde arbeiderswoning aan de Heidenskipsterdyk. En dan niet met No Farmers No Food of Red de Boer. Nee, dan zou ze een vraag hebben opgeschreven: „En het belang van uw kleinkinderen dan?” „Ik seach al dy kreten op’e dyk en tocht ik jou ek lûd.” Maar het plakkaat kwam er niet. „Ik hie net it gefoel dat ik sizze koe wat ik fyn.”

Vrienden uit de stad reageerden fel op de boerenacties. Van der Herberg schoot dan gelijk in de verdediging. „Kinst it harren net oanrekkenje, sy wurde ek gijzele. Troch de agrifirma’s, de bank, de opliedingen en belangenbehartigers.”

Negentien jaar geleden streek de van origine Surhuisterveenster na een carrière in het Westen en omzwervingen over de wereld neer in It Heidenskip. Aan het smalle dijkje dat dwars door de polder loopt vond ze haar droomplek op een mooie lap grond die ze omturnde naar een wilde plantentuin.

Niet alleen op haar terrein groeit meer dan gras. Met de wildebloemententoonstelling It Heidenskip Bloeit, die er op haar initiatief kwam in 2009, bleek dat er in de agrarische polder destijds 220 verschillende wilde planten groeiden. „Boppe ferwachting.” Van der Herberg trof veel boeren die blij

waren met de inventarisatie en wat werd gevonden. „Mar wy fûnen it yn de berms en de sleatswâl, net op it lân.”

Ze heeft alsmaar meer zorg over de toestand van de grond. „Dy moast goed hâlde, mar elk is no dwaande om de grûn dea te meitsjen.” En tuurlijk is dat niet het doel van een boer, beseft de Heidenskipse. „De skuld moasto net lizze by in individuele boer. Dy leit yn it systeem.”

In de sector wordt teveel met oogkleppen op gedacht en gehandeld, vindt ze. „Der binne safolle ûndersiken dy’t útwize dat it sa net langer kin en ek hoe it oars kin. Mar sommige wolle net oars en binne blyn en doof tegelyk. Dan flok ik even.”

Die boerenondernemers die geld verdienen als enige uitgangspunt hanteren maken haar boos. Net als de focus in het onderwijs. Van der Herberg vroeg het een paar jaar geleden aan haar buurjongens die toen nog op de landbouwschool zaten. Leren jullie iets over biologische of alternatieve landbouw? „Niks.”

Lang werden natuurliefhebbers zoals zij weggezet als geitenwollensokken. Naïef, alternatief, wereldvreemd. „Mar de geitenwollensok krijgt gelyk.” Haar stem gaat op 22 november naar GL-PvdA.



Natuurbeleving in de winter van 1900

In de jaren 1890 tot 1910 schreef Elie Heimans regelmatig in boek en geschrift over zijn liefde voor de natuur en alles wat ermee samenhangt. Hieronder een verkorte weergave van een bijdrage die stond in “De groene Amsterdammer” van 14 januari 1900.

Opgezocht en bewerkt door Sieger Schotanus. Foto's: Ria Brouwer

Winterboeketten

Niemand die eraan denkt, nu in't hartje winter, naar bos of park te gaan om wat moois als versiering voor de kamer te gaan halen. Toch is dat volstrekt geen onmogelijkheid in deze dagen, en ik kan ieder raden, er maar eens op uit te gaan, gewapend met een stevig en sterk zakmes. Wie het dan nog niet wist zal het zodoende ondervinden en moeten erkennen, dat ook bladerloze takken mooi kunnen zijn, mooi van vorm en meestal soms ook mooi van kleur, en bovendien interessant door al de wetenswaardigheden, die eraan op te merken vallen. 't Is er nu juist de goede tijd voor; er moeten enige dagen van vorst over de twijgen zijn heen gegaan; dan zijn ze het gewilligste om in de kamer een paar maanden korter te rusten en hun lentewerk al vast te beginnen.

Wandel eerst maar even rond, dan merkt ge al dadelijk dat lang niet alles bladerloos staat, ook al is 't geen naaldhout. Jonge eiken en beuken vallen al van uit de verte in 't oog doordat ze nog een deel van het oude loof hebben vastgehouden; geel en droog bibbert en ritselt het ineen gekrulde eikenblad; maar veel mooier en warmer van tint is het bronsbruine beukenblad.



Zo'n beukentakje is er al vast een dat we afsnijden, een halve meter is een goede lengte. We letten erop dat er veel van die slanke bruine bladknoppen aan zitten, hoe dikker en groter hoe beter. Waar een beuk zijn takken laag laat hangen zijn er stellig bloemknoppen bij, die moeten wij vooral hebben.



De knoppen zijn net kegeltjes, meestal zitten ze op korte geringde steeltjes zijwaarts op dunne twijgen. Deze beide, beuk en eik, zetten wij tezamen in een vaas met water. Al spoedig zal nu, ook al is het nog hartje winter, het

ontwikkelen van de knoppen een aanvang nemen en kunt u in uw huiskamer waarnemen het moois wat in het verschiet ligt.

Naar E. Heimans, januari 1900

Fotograferen in Gaasterland

De afgelopen maand was het erg nat in ons mooie Gaasterland. Ondanks de harde wind en tussen de regenbuien door heb ik toch wat opnames gemaakt.



Begin oktober waren er weer paddenstoelen te zien. Een dankbaar onderwerp om te fotograferen. De rechte koraalzwam, de witsteelfranjehoed, een mycena met naaktslak, een amethystzwam, de gele aardappelbovist en veel zwavelkopjes. Op een winderige maar droge dag ging ik even naar Stavoren. De harde wind en het mooie wolkendek gaven prachtige plaatjes langs de kust. Ook

een windstille dag aan het strandje bij 't Mirnser Klif leverde mooie beelden op. En dan, net voor zonsondergang, een wandeling door de Wyldemerk. Een unieke plek met vele gezichten.

Er is zo veel moois te zien in het Gaasterland.

Ben je geïnteresseerd in natuurfotografie en lijkt het jou leuk om deel te nemen aan de werkgroep fotografie van IVN Súdwesthoeke, neem dan contact op met de fotowerkgroep.

Hans van Balen

Fotowerkgroep IVN ZWF

fotografieivnswf@outlook.com

Vlinders Oudemirdumerklif 2023

Aan de hand van monitoring op ruim 1000 routes van het 'Landelijk meetnet vlinders' komen we steeds meer te weten over vlinderpopulaties en trends hiervan in Nederland.

Voor de vierde keer deed ik dit jaar de route Oudemirdumerklif; dankzij de jarenlange inzet van Wybren beschikken we over data vanaf 1993. Hierin zijn interessante trends te zien.

De telling van 2023 op het Klif, kenmerkt zich, net als landelijk, door zeer lage aantallen, vooral in juni/juli. Op 7 juni had ik voor het eerst een telling zonder

ook maar één vlinder! Een goede septembermaand maakte het slechte vlinderjaar voor een deel goed.

Wat dit jaar wederom opviel bij de 15 veldbezoeken waren de sterk wisselde aantallen per bezoek en soorten per jaar.



Zo was de kleine vos in 2022 met 190 getelde exemplaren de grootste soort terwijl deze landelijk op nummer 9 stond. Dit jaar telde ik slechts 9 keer een kleine vos en was het klein geaderd witje met 101 stuks de grootste soort.

Spectaculair was de koninginnenpage als nieuw soort. Andere leuke soorten waren het bruin blauwtje maar ook het hooibeestje,

dat na een comeback in 2022 ook nu weer aanwezig was.

Totaal geteld in 2023: 430 stuks en 16 soorten, dit is veel slechter dan 2022. Toen waren dit resp. 697 stuks en 20 soorten. Hierbij de top 3 van meeste getelde soorten op het Klif:

Top 3 in 2020: atalanta (88), klein koolwitje (85), kleine vuurvler (60)

Top 3 in 2021: klein koolwitje (145), atalanta (85), kleine vuurvler (60)

Top 3 in 2022: kleine vos (190), klein geaderd witje (96), groot koolwitje (84)

Top 3 in 2023: klein geaderd witje (101), atalanta (71), kleine vuurvler (51)



In zijn algemeenheid kan ik nog zeggen dat een bezoek aan het Klif bijna altijd weer een feestje is, met naast vlinders veel

bijvangst. Bovendien: als je veel in het veld bent, zie je ook veel. Zo zag ik op mijn laatste veldbezoek, op 12 september, een grauwe klauwier en een blauwe kiekendief in één beeld. Op 31 mei was er de zingende bosrietzanger en waren er 40 oeverzwaluwen druk met hun nesten in de klifhelling. Helaas zonder broedsucces want op 7 juni waren er nog slechts 3 zwaluwen en op 30 juni was de kolonie uitgestorven. Het is onduidelijk of dit een gevolg is van predatie. In het schuilhaventje tref ik vaak een oeverloper. Wat zou het mooi zijn dat een oude wens, het gedeeltelijk verwijderen van het basaltblok, ooit uitgevoerd zou worden. Extra dynamiek geeft zoveel extra natuurwaarde en zou dit bijzonder gebied nog meer waarde geven.

Sytse Bouwhuis

Foto's: Ria Brouwer

Excursieprogramma IVN-Súdwesthoeke 2024

Hieronder vind je het programma voor 2024. Voor alle activiteiten geldt dat **opgave verplicht** is!

Raadpleeg tijdig de website voor mogelijke wijzigingen (www.ivn.nl/sudwesthoeke).

Zondag 28 januari: Winterwandeling Grutte Brekken bij Lemmer

Tijd 10.00 uur tot 12.00 uur. Verzamelen aan het einde van de Wielewei 4, 8531 ZX Lemmer bij de Rioolwaterzuiveringsinstallatie Lemmer. Gids: IVN in samenwerking met Staatsbosbeheer. Vanwege beperkt aantal deelnemers is **aanmelden verplicht** via mail: ivnsudwesthoeke@outlook.com

Zondag 3 maart: Bomen herkennen in de winter

Start: 14.00 uur bij hotel Jans, Mientwei 1 8572 WB Rijs.

Gids: Sytse Bouwhuis. Informatie en **opgave** via [sytsbouwhuis@gmail.com](mailto:sytsebouwhuis@gmail.com)

Wij staan stil bij de schoonheid en de winterkenmerken van o.a. monumentale bomen op particuliere terreinen.

Zondag 7 april: Voorjaarswandeling Epemastate

Start 13.00 uur op het parkeerterrein van Epemastate te Ijsbrechtum. Gids: Betsie Kool. Maximaal aantal deelnemers 20. **Opgave verplicht** bij Betsie Kool, via aemkool@ziggo.nl

We wandelen rustig door het park van Epemastate, dat aan het begin van de 19^e eeuw is ontworpen door tuinarchitect Lucas Pieters Roodbaard. We kunnen hier genieten van de stinzenflora, bosvogels en -planten en de verschillende soorten bomen.

Zondag 21 april: Voorjaarswandeling door de Uitheingpolder bij Tacozijsl

Tijd 10.00 uur tot ca. 12.00 uur. Verzamelen aan de Plattedijk ter hoogte van de Schuddingsteeg, Lemmer. Gids: IVN in samenwerking met Staatsbosbeheer.

Vanwege beperkt aantal deelnemers is **aanmelden verplicht** via mail:

ivnsudwesthoeke@outlook.com

De voorjaarswandeling gaat door een beschermd natuurgebied langs oude kleiputten en de IJsselmeerkust met basaltdijk. Op de plasjes en langs de IJsselmeerkust zijn in deze periode niet alleen de weidevogels en vroege voorjaarstrekkingen aanwezig, maar zeker ook de groepen ganzen en zwanen. Natuurlijk komt u ook meer te weten over de ontstaansgeschiedenis van dit gebied. Aanbeveling om waterdicht schoeisel aan te trekken en een verrekijker mee te nemen.

Zondag 5 mei: Vroege (zang)vogelexcursie

Tijd: 5.00 uur tot ca. 7.00 uur. Start: Ingang Wikelerbosk, vlakbij de kerk in Wikel aan de Menno van Coehoornweg. Met toestemming van It Fryske Gea en

Staatsbosbeheer. Gids: Sytse Bouwhuis. Informatie en **opgave** via [syttsebouwhuis@gmail.com](mailto:sytsebouwhuis@gmail.com)

Aandacht voor herkennen van vogelzang in bos, riet en open veld. Om 7.00 uur is er koffie.

Zaterdag 11 mei: Stekjesruilbeurs

Tijd: 11.00 - 16.00 uur. Plaats: Tuin van Mar & Klif, De Brink 4 in Oudemirdum
Informatie via ria2brouwer@gmail.com

Ook dit jaar organiseert IVN Súdwesthoeke weer een stekjesruilbeurs. Je kunt planten, stekjes en zaaigoed van uiteenlopende planten inbrengen en weer ander plantgoed voor je tuin meenemen. Het gaat dus om ruilen met gesloten beurs. Ook als je niets in te brengen hebt vind je misschien toch iets wat je mooi vindt voor je eigen tuin. Dat kun je natuurlijk meenemen.

Zaterdag 25 mei: Plantenexcursie voor beginners De Verborgene Hoek

Tijd: 13.30 - 15.30 uur. Plaats: Camping De Verborgene Hoek, Bokkeleane 3 in Harich. Parkeren kan bij de camping. Gidsen: IVN-plantenwerkgroep. Informatie en **opgave (gewenst)** bij ria2brouwer@gmail.com

Bij camping De Verborgene Hoek ligt een interessant natuurgebied met o.a. een bloemrijk grasland en een waterplas. Ideaal om kennis te maken met (bloeiende) wilde planten. Juist als je nog niet zo veel kennis van planten hebt, is deze excursie iets voor jou. Plantenkenners zijn natuurlijk ook van harte welkom.

Zaterdag 8 juni: Slootjesdag voor kinderen in Workum en Sneek.

Nadere informatie volgt via de mail en de pers.

Zaterdag 15 juni: Excursie 'Het geheim van het Galgelân'

Start: 14.00 uur tot 16.00 uur. Startpunt: Bokkepleats, Fiifgeawei 26 in Offingawier. Gids: Nico Brandsma, in samenwerking met Staatsbosbeheer.

Opgave bij Nico Brandsma, via nicobrandtsma@xs4all.nl

Een reis door de bijzonder rijke historie van het Sneekermeregebied. Vanuit Offingawier wandelen we langs de Offenwierstersyl en de eeuwenoude Grienedyk naar het mysterieuze Galgelân aan de oevers van het Sneekmeer. Een landschapsexcursie met ook veel aandacht voor flora en fauna.

Vrijdag 21 juni: Zonnewende natuurwandeling De Dollen en Wyde Rien te Harich

Tijd 20.00 uur tot 22.00 uur. Verzamelen bij de ingang van It Swin aan de Keamerlânswai tussen Harich en Elahuizen. Gids: IVN, in samenwerking met Staatsbosbeheer. Vanwege een beperkt aantal deelnemers is **aanmelden verplicht** via mail: ivnsudwesthoeke@outlook.com

Deze avondwandeling op één van de langste dagen van het jaar gaat door een niet vrij toegankelijk natuurgebied met oude dijkjes, rietlanden en moeras. Natuurlijk komt ook de geschiedenis van dit gebied aan de orde over de rietwinning en de speciale vegetatie. Met een beetje

geluk treffen we ook een opvliegende roerdomp en de baardmannetjes aan. Waterdicht schoeisel is noodzakelijk en de verrekijker een aanbeveling.

Zaterdag 29 juni: Plantenexcursie en -inventarisatie voor gevorderden.

Tijd: 10.00 - 12.00 uur. Plaats: in en rondom het bos van Wilhelmina-oord bij Sint Nicolaasga; in samenwerking met It Fryske Gea. Startpunt is de parkeerplaats bij voormalig restaurant Hjr is't (is afgebrand), Huisterheide 6, Sint-Nicolaasga.

Gidsen: Klaas Ybema en Ronald Schouten. Informatie en **opgave (verplicht)** bij ria2brouwer@gmail.com

In samenwerking met It Fryske Gea gaan we inventariseren welke wilde planten er in dit gebied voorkomen. We wandelen eerst door het open landschap van 'De Heide' en langs een jong aangeplant bos. Daarna komen we in het oude bos van Wilhelmina-oord. Onderweg bekijken we welke planten er voorkomen en registreren die op een streeplijst van Floron.

Zaterdag 6 juli: Kennismaken met de De Twigen

Start 10.00 uur tot 12.00 uur. Voor het startpunt rijdt u naar de Tramwei in Joure (de oude weg naar Sneek). Komt u vanaf Joure dan is de ingang naar De Twigen aan de linkerkant van de weg ongeveer 100 meter voorbij de afslag naar de snelweg. Er staat een ijzeren hek bij de ingang en de gids Constance Smit wacht u daar op. Inlichtingen en **opgave** via constance-smit@hetnet.nl

Een verrassende natuurwandeling door het 20 ha grote gebied De Twigen (tussen Sneek en Joure) met informatie over de ontstaansgeschiedenis en de aanwezige flora en fauna.

Eind augustus: Vleermuizen lezing en excursie.

In samenwerking met Staatsbosbeheer, volg de Nieuwsbrieven of de website voor datum en locatie.

Zaterdag 26 Oktober: Fietstocht langs bijzondere bomen

De start is vanaf de parkeerplaats bij de Starnumansbrug Lutswâl/Jan Jurrienssingel in Ruigahuizen om 13.30 uur. Gids: Joop van de Galiën. **Opgave** via joopvdgalien@hetnet.nl

Een verrassende tocht langs monumentale bomen en nog verrassender verhalen daarbij.

Zondag 27 oktober Najaarswandeling vogeltrek It Swin

Start 10.00 uur bij de ingang van It Swin, Keamerlânswei 5-7 te Harich. Info + **opgave**: Sytse Bouwhuis, [syitsebouwhuis@gmail.com](mailto:sytsebouwhuis@gmail.com)

Een unieke wandeling rond afgelegen meertje, moeras en rietlanden.

Zaterdag 28 december 2024: Eindejaarsplantenjacht

Informatie en **opgave** voor deelname bij Ruud Oudega, r.oudega@gmail.com

Gaasterland op de foto Foto's van Hans van Balen

Op de foto's van links naar rechts en van boven naar beneden: mycena met een naaktslakje, amethistzwam, zicht op Stavoren, basaltblok bij Stavoren, Mirnser Klif en Wylde merke.

Op de achterzijde nog 3 foto's, van links naar rechts rechte koraalzwam, IJsselmeerkust bij Mirns en IJsselmeerkust bij Stavoren.



INSTITUUT VOOR NATUUREDUCATIE

IVN verbindt mens en natuur.

We laten jong en oud beleven hoe leuk, leerzaam, gezond én belangrijk natuur is.



Excursies
Lezingen
Cursussen
Activiteiten

Nieuws
en actuele
informatie voor
iedereen

www.ivn.nl/afdeling/sudwesthoeke
Facebook IVN Súdwesthoeke

